

В.В. Лучик
(Київ)

ЕТЮДИ З “КОРОТКОГО ЕТИМОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА ТОПОНІМІВ УКРАЇНИ”. 4*

Укладання різних типів словників власних географічних назв, як і інших класів пропріальної лексики, пов’язане з двома основними етапами розвитку відповідних напрямів ономастики: початковим (період становлення сучасної ономастики, який супроводжується накопиченням і систематизацією фактичного матеріалу) і зрілим (період інтенсивного аналізу матеріалу та узагальнень отриманих результатів). Для початкового етапу характерне укладання переважно реєстрових словників власних назв, найяскравіший приклад яких — фундаментальний “Словник гідронімів України” (1979), укладений І.М. Железняк, А.П. Корепановою, Л.Т. Масенко, А.П. Непокупним, В.В. Німчуком, Є.С. Отіним, О.С. Стрижаком, К.К. Цілуйком. Звичайно, такого типу лексикографічні праці з’являтимуться й у зрілому віці української ономастики, який вона нині переживає, але вони будуть переважно доповнювати існуючі словники регіональними або з новітніх галузей ономастики (наприклад, словники ніків українських Інтернет-форумів).

На зрілому етапі ономастики переважають аналітичні та синтетичні словники, в яких раніше зібраний і науково досліджений фактичний матеріал проаналізовано в певному аспекті. Це насамперед етимологічні та історико-етимологічні лексикографічні праці на зразок “Етимологічного словника літописних географічних назв Південної Русі” 1985 р. (укладачі І.М. Железняк, А.П. Корепанова,

---

* Початок публікації матеріалів “Короткого етимологічного словника топонімів України” див. у № 3—4 за 2009 р., № 2—3 за 2010 р., № 5 за 2011 р. журналу “Мовознавство”.

Л.Т. Масенко, О.С. Стрижак), який охоплює обмежену кількість топонімів (понад 700) лише давньоруського періоду (XI–XIV ст.). Нині відділ ономастики Інституту української мови працює над укладанням фундаментального “Історико-етимологічного словника ойконімів України”, який є аналогом багатотомного польського видання “*Nazwy miejscowe Polski*” (на сьогодні вийшло з друку поки що 7 томів цього словника).

Підготувати такого типу словники під силу колективу відділу ономастики й меншою мірою кафедрам, де сформувалися потужні ономастичні школи. Тому на запит часу в університетах України видали або готують до видання переважно регіональні словники, рідше — короткі загальнонаціональні. До останнього типу належить “Короткий етимологічний словник топонімів України”, фрагмент якого подано у формі запропонованої статті. Об’єктом етимологічного аналізу в ній обрано найвідоміші топоніми України, що починаються складами від *Би-* до *Бли-* включно. На основі такої вибірки підготовлено 18 словникових статей, у яких здійснено етимологічний аналіз реєстрового топоніма та омонімічних назв і паралельних утворень, які зафіксовано в джерелах різних історичних періодів.

Бик — 1) річка, л. Самари л. Дніпра; *Bik R.* (1650 р.), *Большая Самара* (1681 р.), *Бычок* (1800 р.), *Вершина Самарская* (1861 р.); 2) балка, п. *Бичка* — витоку р. *Клебань Бика* л. Кривого Торця п. Казенного Торця п. Сіверськ. Дінця п. Дону; пор. р. *Бики* в бас. Синюхи л. Пд. Бугу, *Вук* (1880 р.), *Бык* (1887 р.); рр. *Бичок* (7) і яр *Бичок* (СГУ 47, 51). Назви утворені шляхом онімізації ГТ *бик* (демінутив *бичок*) ‘вузький обривистий мис між двома вершками яру’, поширеного здебільшого у Воронежській обл. РФ (Мурзаев 106–107). Фіксація топонімів переважно на Лівобережній Україні і відповідного ГТ в східноєвропейській частині Росії та в Сибіру свідчить про східне, очевидно, тюркське походження апелятива: пор. алт. *бык* / *big* ‘долина між гір за течією річки’, тур. *бук* / *bük* ‘гірський прохід, вузька долина, вузький яр’ (Севортян 1978: 290–291). Частина цих назв — структурно-фонетична трансформація вихідного *Біюк < тюрк. *büyük* ‘великий’ через *Бюк* унаслідок їх слов’янізації див. (Отин 2005: 284–286). Паралельні назви річки пов’язані з гідронімом *Самара* (див.).

Бістриця — річки, рукави, потоки, рівчаки переважно в Правобережній Україні (СГУ 50) з широкими гідронімними зв’язками в південнослов’янських мовах, Румунії, Чехії, Словаччині (Никонов

56; Вербич 12). Назви утворено шляхом онімізації ГТ *бістриця* 'бистрий і шумний потік' (Грінченко 1, 57), 'гірська річка з великим падінням і сильною течією' (Мурзаев 107), в основі якого прикметник *бистрий* 'швидкий, бистрий, стрімкий' (Грінченко 1, 57) і давній формант *-иця* з географічним значенням; пор. численні гідроніми з основою *Бистр-* (СГУ 48–51).

Бібрка — річки: 1) л. Дністра; *Лугъ, Бѣлый Потокъ* (1917 р.), *Boberka, Ług, Biały, Sokołowska* (1850–1895 pp.), 'на рѣку *Бобрьку*' (1211 р.), 'отъ *Боброку*' (1229 р.), *Boberka, Поток Белый* (1960 р.), 'по *rzece Bobrke*' (1564–1565 pp.), *Бібрка* (XIX ст.); 2) п. Сяну п. Вісли; *Bóbrka* (1965 р.), *Boberka, Ryka* (1890 р.), *Ріка* (1957 р.) (СГУ 52). Гідроніми утворені за допомогою форманта *-ка* в релятивній функції від д.-руськ. *бобрь* 'бобер' (ЕСЛГНПР 20), що виникло від псл. *bobrǫ, *bebǫ, *bьbrǫ і закономірно дало збережене в діалектах *бібр* (ЕСУМ 1, 216). Пор. численні гідроніми з основою *Бобр-* (СГУ 59–60). Паралельні назви річок *Sokołowska* та *Ріка* постали семантичним способом від відантропонічного ойконіма *Соколовка* та ГТ *ріка*.

Біла, Білий — річки, балки, населені пункти, гора; компонент у складених назвах річок, балок, населених пунктів, гір, колодязів, потоків, рукавів, криниць (СГУ 52–53; Габорах 26–28; АТП 583). Переважна більшість топонімів з основою *Біл-* виникла за кольоровою ознакою або за якістю, властивістю географічних об'єктів (води, ґрунту, каміння, вапнякових порід, снігового покриву, будівлі і т. ін.) шляхом субстантивації та онімізації прикметника *білий* 'який має колір крейди, молока, снігу; чистий, прозорий' (СУМ 1, 181) з основою індоєвропейського походження: псл. *běly із *bhoilos / *bholios від і.-є. **bhel-* / **bhol-* 'сяяти, блищати' (ЕСУМ 1, 196); пор. діал. ГТ *біловод* 'озеро або річка з чистою, прозорою, білуватою водою і піщаним дном' (Чабаненко 1, 86). У давніх гідронімах з коренем *Біл-* можливий розвиток значення 'річка' внаслідок поширеного в індоєвропейських та інших мовах семасіологічного переходу 'білий, світлий' — 'річка', про що зокрема свідчить ще і.-є. варіювання **al(b)-* 'білий, чистий, блискучий' з **ol-* / **el-* 'текти, сочитися, литися, бігти'¹ (див. *Альбин, Аксу*). На основі первинної семантики окремі топоніми (переважно ойконіми) ще в язичницьку добу розвинули естетичне значення 'гарний, красивий' (див. *Білгород-Дністровський, Білгород-ка*) або сакральне (переважно в гідронімах, оронімах і дрімонімах) значення 'культовий; святий, священний': пор. г. *Біла*, г. *Біла Гора*

на Івано-Франківщині, на яких стояли культові споруди (Габорах 26), рр. *Білий Потік* витік Онуту п. Дністра й *Чорний Потік* лів. витік Онуту п. Дністра, для кожної з яких характерна 'білуватість вапнякового походження' (Карпенко 100), тому диференційною в цих антонімічних назвах могла бути сакральна культова ознака; пор. можливість значення 'священний' у назві озера *Белое* в Росії (Никонов 48), існування у давніх слов'ян теонімів *Білобог* і *Чорнобог* (Ономастика 135). Топоніми з основою *Біл-* належать до найпродуктивніших в Україні, див. (СГУ 52–57; АТП 583; Габорах 26–29).

Біла Церква — місто, Київська обл. (АТП 208); д.-руськ. *Гюргево* (1095 р.), *Гюргево* (1095 р.), *Гурьгово* (1103 р.), *Гюргево* (1142 р.), *Юрьгевъ* (1095 р.), *Юрьевъ* (1103 р.) (ЕСЛГНПР 48). Сучасний ойконім виник наприкінці XIV — на початку XV ст. за білим кольором залишків великого храму як найпомітнішого орієнтиру поселення, що було центром єпископії з назвою *Юріїв* (< *Юрій*) (Никонов 47). Білий колір стін — визначальна ознака українських православних споруд; пор. нп *Долна Бела Црква* і *Горна Бела Црква* в Македонії. Попередня назва *Гюргево* / *Юрьевъ* постала як посесив на *-евъ* від християнського чол. імені *Гюргии* / *Юрии* < *Георгии* (ЕСЛГНПР 48).

Білгород-Дністровський — місто, Одеська обл. (АТП 324); у Геродота — *Оксія*, пізніше — *Адиба*, слов. *Білгород*, візант. *Аспрон*, генуез. *Маврокастро* (Никонов 47). Сучасна складена назва з означенням *Дністровський* виникла 1944 р. з метою протиставлення давньоруського за походженням ойконіма *Бѣльгородъ*, згаданого в літописі під 910 р., назві відомого в Росії м. *Белгород*². Дохристиянська назва *Бѣльгородъ* — безафіксний композит, утворений поєднанням основи прикметника *бѣлы* у значенні 'гарний, красивий' і *городъ* 'укріплене поселення; фортеця' (див. *Білгородка*). У X ст. поселення згадує візантійський історик Костянтин Багрянородний під назвою *Аспрон* — калька означального компонента д.-руськ. ойконіма, пор. гр. 'ἄσπρον 'білий колір' (Бушаков 62). З XIII ст. на генуезьких картах ужито антонімічну за значенням атрибутивного компонента назву *Маврокастрон* букв. 'чорна фортеця' (Никонов 47). Після захоплення міста турками давньоруський ойконім був замінений калькою *Акерман* (див.). До д.-руськ. *Бѣльгородъ* населений пункт мав назву неясного походження *Адиба*, яка за часом і місцем функціонування тяжіє до фракійських або іранських утворень. Можливо, ця форма — давньоіранське або ірано-фракійське композитне утворення

від *ad / adae* 'смак', пор. д.-інд. *ādya-* 'їстівний, придатний до вживання' (Абаев 1, 21) та іран. *ab / ab* 'вода' (Суперанская 143), дак. *aba* 'річка' (< і.-є. **ab-* 'вода, річка' (Ванагас 16)); пор. у цьому регіоні, очевидно, фрак. *Березань* (див.). Цілком імовірно, що саме цей затемнений топонім згодом трансформувався в етимологічно не з'ясовану назву Дністровського лиману (див.) *Obidovo*, *d' Oudio*, *Vidovo*, *Видово*, *Овидово*, *Обидово*, *Овидулуй* у романо-слов'янському середовищі XVI–XIX ст. (ГНП 30–34). Найдавніша форма *Оксія* (V ст. до н. е.) грецька за походженням і виникла за фізико-географічними властивостями місцевості від *οξύς*, *-εία* 'гострий, гостроконечний' або (про воду) 'гіркий, кислий, різкий'; пор. у Криму дж. *Уксея*, *Оксея-Чокрак* (Бушаков 69). На думку В.П. Петрова, з огляду на те, що «збіг назви 'ріка: місто' засвідчено в античних джерелах майже для всіх рік Північного Причорномор'я від Дунаю до Танаїса — Дону [...] не менш переконливим свідченням збігу назв 'ріка: місто' може бути Тіра»³, тобто м. *Білгород-Дністровський* могло мати в античні часи перенесену з річки назву *Τύρηζ* (V ст. до н. е.), *Tyras* (кін. I ст. до н. е.), *Τυράζ* (I–II ст. н. е.) (СГУ 174), хоч зафіксована Геродотом *Оксія* певною мірою суперечить такому висновку.

Білка — 10 населених пунктів (АТП 584), 2 потоки, 15 річок, 3-поміж яких літописна *Бѣлка* (1144 р.) у колишній Галицькій землі; пор. у бас. річки с. *Верхня Білка* на Львівщині (СГУ 55). Гідроніми виникли за допомогою суф. *-ѣк(а)* в релятивно-субстантивній функції від прикметника *бѣлий* за кольоровою ознакою води з можливим нашаруванням сакрального значення (див. *Біла*, *Білий*). Така мотиваційна ознака одна з найпродуктивніших в українській та євразійській топонімії; пор., наприклад, 28 річок *Białka* лише у водозборі Вісли (ЕСЛГНПР 27), а також полонізовані назви рр. *Білька* й назву с. *Білки* в множині (СГУ 57; АТП 584). Ойконіми постали переважно внаслідок трансонімізації суміжних гідронімів.

Білоберіжжя — 1) село, Дубенський р-н Рівненської обл., відоме з літописів як *Бѣлобережье* (1231 р.); 2) територія, поблизу Дніпро-Бузького лиману орієнтовно від о. *Березань* (див.) у бік до Дністровськ. лиману, можливо, до Білгород-Дністровського (див.) (ЕСЛГНПР 27). Ойконім у Західному Поліссі утворено за допомогою форманта **-ѣје* в релятивній функції та складання основ д.-руськ. *бѣлый* і *берегъ* за відповідним кольором ґрунту. Аналогічного походження хоронім *Бѣлобережье*, мотиваційною ознакою для якого послужили вапня-

ки, які виходять на поверхню. Різниця в семантиці твірної основи *бѣло-* порівнюваних композитів може полягати лише в тому, що в надчорноморському топонімі ймовірно додаткове переносне значення 'південний (берег)', характерне для деяких південнослов'янських мов, що логічно зумовлено семасіологічним переходом 'білий, світлий' — 'сонячний, південний'. Можливість антонімічного семасіологічного переходу 'білий, світлий' — 'північний' (очевидно, у зв'язку з білими ночами) допускають щодо назви *Білого моря*.

Біловежі Перші, Біловежі Другі — сусідні села, Бахмацький р-н Чернігівської обл. (АТП 532). Ойконіми виникли внаслідок порядкового протиставлення населених пунктів, назви яких сформулювалися на основі д.-руськ. *Бѣлаѣ Вѣжа* ('градь') — онімізованого словосполучення з *бѣлъ* 'білий' і *вѣжа* 'шатро, кибитка, башта'⁶, які відбивали мотиваційну ознаку заснованого городища. Уже в давньоруську добу почалася трансформація атрибутивного словосполучення в юкстапозит: *Бѣлавѣжа* (1147 р.), *Бѣлоувѣжю* (1147 р.) та ін. (ЕСЛГНПР 26), який у сучасній українській мові розвинувся в композит з інтерфіксом *-о-*; пор. *Білогорódка*.

Білогорódка — 3 села, з-поміж яких одне в Києво-Святошинському р-ні Київської обл. (АТП 584), що було побудоване князем Володимиром 991 р. як одне з великих міст ('градь') для оборони Києва; *Бѣлъгородъ* (1377 р.), 'около *Бѣлагорода*' (згадано під 997 р.), 'приде к *Бѣлугороду*' (під 1069 р.) та ін. (ЕСЛГНПР 28). Ойконім пояснюють як безафіксний композит, в якому перший компонент — д.-руськ. *бѣлъ(-иѣ)* 'білий', а другий — *городъ* 'укріплене поселення; фортеця'; найімовірніше, *бѣл(иѣ)* 'гарний, красивий'⁷. Звертає на себе увагу переважне функціонування ойконіма в давньоруську добу як лексико-синтаксичного утворення (юкстапозита) і відносно пізню його трансформацію у власне композит, тобто морфологічний дериват з інтерфіксом *-о-*.

Білосток — річка, л. Зх. Бугу п. Вісли; *Białystok, Biały Stok, Komarowski, Młynówka* — у верхній течії (1965 р.) (СГУ 56); пор. укр., блр. *Белосток* — топоніми на Волині, Поділлі, в колишній Гродненській губ., пол. *Białystok* (Шульгач 44). Назва — композит, що виник поєднанням основ прикметника *білий* та ГТ *стік* 'міжгірна долина' (Мурзаев 524), зах.-поліс. *сток* 'місце, де річка стікає в долину' (Аркушин 2, 378). Поліський топонім *Białystok*, а також польські фіксації українського гідроніма — юкстапозити, які збері-

гають синтаксичний зв'язок (узгодження) між зрощеними компонентами твірного словосполучення. Пор. ще композити з компонентом *Біло-* в українській гідронімії: *Біловід*, *Білоглінка*, *Білозерка*, *Білозірка*, *Білозір'я* (у 2-х останніх, крім гаплоглогії з'єднувального голосного *-о-* та початкового *о-* в *озер-*, відбулося чергування кореневого *-о-* з *-і-*) та ін. (СГУ 56). Паралельні гідроніми *Komarowski* та *Młynówka* походять від відантропонічного ойконіма *Komarowo* та апелювати на *młyn*.

Білоус — річка, п. Десни л. Дніпра; *Боловесь* (1147 р.), *Боловось*, *Боловесь*, *Боволось* (1147 р.), *Бѣлоусь* (1765–1769 рр.), *Бѣлоусъ* (1742 р.), *Бѣловесь* (XIX ст.) (СГУ 56). Гідронім виник унаслідок трансонімізації не збереженого ойконіма *Боловесь*, який є композитним утворенням на основі д.-руськ. *вьсь* 'село' (< псл. *vьсь) і д.-руськ. *болии* 'більший; великий, сильний' або *бѣль* 'білий, світлий; гарний, красивий', який розвинувся в *бол-* під балтійським впливом: пор. лит. *bālas* 'білий' (< і.-є. **bhel-* / **bhol-* 'сяяти, блищати') (ЕСУМ 1, 195–196, 365). Трансформація назви *Боловесь* / *Боловесь* у *Бѣловесь* і суч. *Білоус* відбулася під впливом народної етимології композита, пов'язаної з поширеним прізвиськом *Білоус* та у зв'язку з архаїзацією в українській мові ГТ *весь*.

Більськ — село, Рокитнівський р-н Рівненської обл. (АТП 383); *Бѣльскъ* (1253 р.), 'до *Бѣльска*' (1289 р.), як *Белськ-Подляський* у ПНР (ЕСЛГНПР 28). Назва виникла як релятив на *-ьскъ* від утраченого гідроніма **Бѣлаѣ*⁸; пор. *Бердянськ* від *Берда* та ін.

Бірка — річка, п. Ірпеня п. Дніпра; *Борки* (1539 р.), *Борка* (1686 р.); пор. колишнє с. *Борки* в бас. річки і р. *Бірки* в бас. Сіверськ. Дінця п. Дону та смт *Бірки* на Харківщині (СГУ 57). Гідронім і споріднені топоніми виникли внаслідок онімізації відповідних форм ГТ *бірка* (діал.) 'пасовище для овець' (Железняк 63) і *бірки*, *борки*, що походять від *борок* 'невеликий бір' (Шульгач 2001: 14), в основі яких *бір* 'сосновий ліс' (< псл. *borъ 'сосна; сосновий ліс' (ЕСУМ 1, 200); пор. літописну назву ур. *Боръкъ* неподалік Києва, утворену від д.-руськ. *боръкъ* 'малий бір, борок, (сосновий) лісок' (ЕСЛГНПР 24).

Біса — гора, Рожнятівський р-н Івано-Франківської обл., на межі із Закарпаттям (Габорах 29). За походженням це форма родового належності демоніма *Біс* — одна із назв нечистої сили, див. (Ономастика 143). Виникнення назви пов'язане з язичницьким культом; пор. ГТ *лиса гора* 'гора без рослинності' (Мурзаев 353) і пов'язані з цим

язичницькі вірування, зокрема про шабаш відьом; назву сусідньої гори *Бісуватий Діл* з подібною мотивацією, а також антонімічну (християнську за духом) назву кам'яної брили *Блаженний камінь* біля монастиря Манявський Скит у Богородчанському р-ні на Івано-Франківщині (Габорах 29–30).

Біюк-Ўзень — річка, п. Качі в бас. Чорного моря в Криму; *Бююк-Езен* (1837 р.); пор. нп *Бююк-Езенбаш*, *Біюк-Озенбаш* (СГУ 58). Складена назва тюркського походження. Вона утворена онімізацією атрибутивного словосполучення, що складається з тур. *бүүк* 'великий, високий; великий, могутній' (Радлов IV/2, 1883) і *узен / узень* (< *өзен*) 'річка, невелика річка', 'селевий руйнівний потік' (Мурзаев 407, 573). Компонент *Езенбаш*, *Озенбаш* у варіантах ойконіма, крім кореневого *Езен-* / *Озен-*, містить ГТ *баш* 'гірська вершина, вершина, верхів'я річки, витік і т. ін.', значення якого розвинулося на основі прямого 'голова' (Мурзаев 76–77). Пор. омонімічний гідронім *Біюк-Узеньбаш* і ойконім *Біюк-Озенбаш* у Бахчисарайському р-ні Криму, а також кримські назви рр *Біюк-Дерé* < тюрк. *дере*, *дара* 'ущелина, яр, гірська річка' (Мурзаев 171), *Біюк-Суát* < тур. *суват* 'водопій' (Мурзаев 528), *Біюк-Таш* < тюрк. *таш* 'камінь, скеля' (Мурзаев 547) (СГУ 57–58). Самостійно компонент *Біюк* у топонімії не вживається, що зумовлено його прикметниковою природою.

Біянка — річка, л. Інгулу л. Пд. Бугу в Кіровограді; *Біánка* (Лучик 1999: 32–33). Назва утворена за допомогою суф. *-к(а)* в демінутивній функції від перенесеної із-за Південного Уралу (сучасні Башкортостан і Челябінська обл. Росії) внаслідок колонізації південноукраїнських земель тюркської топооснови *Біян-* / *Біан-*, утвореної від *бій* 'повелитель, глава племені, вождь тощо' й загальнотюркського ГТ *ян* (*йан*) 'сторона, бік, навколишня місцевість, околиця'. Імовірний генетичний зв'язок між назвою алтайської річки *Бія* (< *бай-*, *бій-* 'високий'), нижньоуральськими гідронімами *Біян*, *Біане*, *Біянка* і кіровоградською *Біянкою* / *Біанкою* може свідчити про гунське (III–V ст.) або пізніше монголо-татарське (XIII–XIV ст.) просування тюркських народів на захід. Існують вагомні підстави для пов'язування гідроніма з псл. **bijanъ* 'битий, молочений, зруйнований; той, кого з силою виштовхнули назовні (про струмінь води)', утвореного від **bijati* < **biti*; пор. нижньонаддніпрянське *вибіяний* 'вибитий, штампований' і зх. поліс. *биянка*, *біénка*, *біянка*, *биénка*, 'посудина для збивання масла' (СЗПГ I, 20), яке могло розвинути географічне значення 'водойма, річка зі збитою, бурхливою водою'.

Блізниця — 1) річка, п. Бруславця п. Брусенки п. Пруту л. Дунаю (1874 р.); *Bliznica* (1973 р.); 2) ручай, у м. Ніжині Чернігівської обл.; *Близница* (1765–1769 pp.) (СГУ 58). Назву річки пояснюють як перенесення однойменного ороніма, в основі якого *блізна* ‘рубець, шрам’, що має наголос на першому складі (Карпенко, 102). За ознакою ‘подібний до рубця, шрама’ від апелятива *блізна* додаванням форманта *-иця* в топонімній функції утворено ніжинський мікрогідронім; пор. ГТ *близна* ‘мілина на річці вздовж берега’ (Карп. 23), сформований на основі переносного значення.

Блистовá — річки: 1) пр. Лоски п. Десни л. Дніпра; *Блистовá* (1964 р.); пор. с. *Блистова* в бас. річки; 2) пр. Мени л. Десни л. Дніпра; *Блистова* (1742 р.); пор. с. *Блистова* в бас. річки (СГУ, 58), яке відоме з літописів як поселення *Бльстова* в Чернігівській землі; ‘въ *Блестовѣ*’ (1151 р.), ‘въ *Блестовѣтѣ*’ (1151 р.), *Блестовѣтѣ* (ѣ), *Блестовитѣ* (ѣ) (1951 р.) (ЕСЛГНПР 20). Літописний ойконім *Бльстова* пояснюють як можливий посесив на *-ов* від д.-руськ. особового імені ‘*Бльстѣ*, пов’язаного з д.-руськ. *блѣстѣти*¹⁰; пор. прізвище *Блістів*, *Блѣстів* (Чучка 71). З огляду на флексійний наголос гідроніма і функціонування суміжної назви р. *Блестовѣнка* (Черепанова 41) імовірно є його походження як субстантивованого відносного прикметника ‘*блистовá* ‘яка має блиск’ (про воду, річку), здрібніло-пестливою формою від якого була ‘*блистовѣнка*, у зв’язку з чим гідроніми *Блистовá* і *Блистовѣнка* характеризуються безпосередньою словотвірною мотивацією, спричиненою послідовною просторово-географічною залежністю меншого об’єкта від більшого: пор. аналогічне співвідношення гідронімів *Боковá* — *Боковѣнка* в бас. Інгульця п. Дніпра (Лучик 166). У такому разі суміжні ойконіми *Блистовá*, в т. ч. і д.-руськ. *Бльстова*, виникли внаслідок трасонімізації гідронімів, мотивованих ознакою ‘блищати’; пор. ще р. *Блисту́н* п. Ужа п. Прип’яті п. Дніпра і с. *Блистюк* у її басейні (СГУ 58–59).

Отже, фрагмент “Короткого етимологічного словника топонімів України” підтверджує відоме положення про те, що не існує значної за розмірами території з однорідними за походженням власними географічними назвами. У проаналізованому матеріалі переважають автохтонні українські топоніми, які подекуди могли зазнавати польського, російського, білоруського, балтійського впливу. Наявні також назви з тюркськими, давньогрецькими та іранськими основами, адаптованими українською мовою.

- ¹ Шульгач В.П. Праслов'янський гідронімний фонд (Фрагмент реконструкції). К., 1998. С. 35.
- ² Никонов В.А. Краткий топонимический словарь. М., 1966. С. 47.
- ³ Петров В.П. Гідроніми України за античними джерелами // Українська діалектологія і ономастика (збірник статей). К., 1964. С. 137.
- ⁴ Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О.С. Стрижак. К., 1985. С. 27.
- ⁵ Никонов В.А. Зазнач. праця. С. 48.
- ⁶ Етимологічний словник... С. 26.
- ⁷ Там само. С. 28.
- ⁸ Там само. С. 28.
- ⁹ Лучик В.В. Іншомовні гідроніми Середнього Дніпро-Бузького межиріччя. Кіровоград, 1999. С. 32-36.
- ¹⁰ Етимологічний словник... С. 20.

Скорочення

Абаев —	<i>Абаев В.И.</i> Историко-этимологический словарь осетинского языка. М.; Л., 1958. Т. 1.
Аркушин —	Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель: У 2 т. / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2007. Т. 2. Л-Я.
АТП —	Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 січня 1972 року / Упоряд. Д.О. Шелягін. К., 1973.
Бушаков —	<i>Бушаков В.А.</i> Лексичний склад історичної топонімії Криму. К., 2003.
Ванагас —	<i>Ванагас А.П.</i> Проблема древнейших балто-славянских языковых отношений в свете балтийских гидронимических лексем. Вильнюс, 1983.
Вербич —	<i>Вербич С.О.</i> Гідронімія басейну Верхнього Дністра: Етимологічний словник-довідник. К., 2007.
Габорака —	<i>Габорака М.</i> Назви гір і полонин: Словник-довідник. Вид. 2-е, доп., уточн. Івано-Франківськ, 2008.
ГНП —	Гідронімія Нижнього Подністров'я / За ред. Ю.О. Карпенка. К.; Одеса, 1981.
Грінченко —	Словарь української мови / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. К., 1907. Т. 1.
ЕСЛГНПР —	Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О.С. Стрижак. К., 1985.
ЕСУМ —	Етимологічний словник української мови: В 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. К., 1982. Т. 1.

- Железняк — Железняк І.М. Рось і етнолінгвістичні процеси Середньонаддніпрянського Правобережжя. К., 1987.
- Карп. — Карпенко О.П. Гідронімікон Центрального Полісся. К., 2003.
- Карпенко — Карпенко Ю.О. Топонімія Буковини. К., 1973.
- Лучик — Лучик В.В. Автохтонні гідроніми Середнього Дніпро-Бузького межиріччя. Кіровоград, 1996.
- Лучик 1999 — Лучик В.В. Іншомовні гідроніми Середнього Дніпро-Бузького межиріччя. Кіровоград, 1999.
- Мурзаев — Мурзаев Э.М. Словарь народных географических терминов. М., 1984.
- Никонов — Никонов В.А. Краткий топонимический словарь. М., 1966.
- Ономастика — Ономастика України першого тисячоліття нашої ери / Від. ред. І.М. Железняк. К., 1992.
- Отин 2005 — Отин Е.С. Труды по языкознанию: Донецк, 2005.
- Радлов — Радлов В.В. Опыт словаря тюркских наречий. СПб, 1911. Т. IV/2.
- СГУ — Словник гідронімів України / Укладачі: І.М. Железняк, А.П. Корепанова, Л.Т. Масенко та ін. К., 1979.
- Севортян — Севортян Э.В. Этимологический словарь тюркских языков. М., 1978.
- СЗПГ 1 — Аркушин Г. Словник західнополіських говірок: У 2 т. Луцьк, 2000. Т. 1.
- СУМ — Словник української мови: В 11 т. / Гол. ред. І.К. Білодід. К., 1971. Т. 1.
- Суперанская — Суперанская А.В., Исаева З.Г., Исхакова Х.Ф. Введение в топонимию Крыма. М., 1995. Ч. 1.
- Чабаненко — Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: У 4 т. Запоріжжя, 1992. Т. 1.
- Черепанова — Черепанова Е.А. Микротопонимия Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.
- Чучка — Чучка П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів, 2005.
- Шульгач — Шульгач В.П. Праслов'янський гідронімний фонд (Фрагмент реконструкції). К., 1998.
- Шульгач — Шульгач В.П. Ойконімія Волині: Етимологічний словник-довідник. К., 2001.